

Момчило Митровић

ШКОЛА ПРЕПОРОДА

JACEH

Момчило Мићовић

ШКОЛА ПРЕПОРОДА

ЈАСЕН

Београд 2011

За моју унуку Дуњу

Предговор

Вами, пожелани жићељи Србије, Босне, Херцеговине, Черне Горе, Далмације, Хорвајшке, Срема, Банаџа и Бачке...

Досићеј Обрадовић

Основна поставка овог рада јесте визија наше будуће школе – школе која нас може одржати. Јер нама, као и неким другим малим народима, пријети опасност да у токовима савременог глобализма као народ ишчезнемо.

Искуство ме је убиједило да је наша школа, посебно на нивоу обавезног школовања, превише теоретска, књишка, а премало практична, животна. Као да је ради саме себе, односно теоретског знања, а не самог живота. Школски програми су преамбициозни и само онај мањи број дјеце, љубитеља књиге, може да их прати, али нијесу ни за њих добри. Већина ученика се мучи да их савлада, као што се муче и наставници да их приближе њима. Умјесто пожељне радне атмосфере у учионици, озарене радошћу учења, ствара се конфликтна ситуација на релацији учитељ-ђак, која, разумије се, не дозвољава ни очекивану реализацију програма.

Крајње је вријеме да се ослободимо школског утопизма и да схватимо да је немогуће направити добар школски систем уколико се изједначи основна школа са обавезним школовањем – као што је то код нас и даље.

Наша школа не одговара на прави начин ни нашим привредним потребама, а посебно не одговара будућности нашег народа. Као да јој је циљ да младе што више удаљи од свога завичаја, своје културе, своје земље. У ствари, потпуно се окренула актуелном глобализму који затире мале народе и њихову културу.

Може се говорити и о неким добрим странама нашег образовног система, али у васпитању младих не зна-

мо шта хоћемо. Већ је у самој учионици ђак доведен пред проблем који не може или не воли да решава, па не може показивати ни потребно интересовање за такву школу. Не гаји се љубав према свом културном наслеђу, својој земљи, а на другој страни, истичу се цивилизацијске вриједности развијеног свијета – оног који има своје интересе на нашем простору.

Ја нијесам од јуче критичар наше школе, па и нашег друштвеног живота и рада. Сви ми који смо почели да учитељујемо шездесетих прошлог вијека увиђали смо да се много тога може поправити у школским програмима. Али се критичка ријеч узимала врло „озбиљно“, па је већина ћутала. А они који су размишљали о својој „каријери“ – хвалили су свако слово програма. Само су ријетки појединци покушавали да скрену пажњу на оне лошије стране наше школе, што им није опраштано. Тако су се људи „распоредили“ и увођењем усмјереног образовања.

Када се донекле отворио дио гласила према другачијем мишљењу, објавио сам један чланак у „Књижевној речи“ у коме сам се критички осврнуо на читанку за први разред усмјереног образовања („Мелодрама од читанке“).

Пошто се почело напуштати усмјерено образовање, огласила се Педагошка академија са стручном расправом о будућности наше школе, па сам и ја приложио своју концепцију школства на папиру, али ми није пружена прилика да наступим. Средином деведесетих Педагошко друштво Југославије објавило је у „Просветном прегледу“ конкурс којим је тражена кратко изложена лична визија наше будуће школе. И ја сам се одазвао. Касније је Друштво позвало учеснике конкурса на један састанак на коме се расправљало о будућности наше школе. Расправи сам и ја дао свој прилог, а о томе је писала „Борба“.

Од „демократских промјена“ (2000), скоро да и нема расправе о будућности наше школе. Можда и има,

али иза затворених врата од јавности. Ипак се на једном семинару професора српског језика и књижевности у Аранђеловцу (2002) расправљало о концепту наше будуће школе на коме је радило тадашње Министарство просвете Србије. Ниједан професор није подржао излагања људи из Министарства. Моје излагање на једној од пленарних сједница, гдје се говорило о васпитању, подржали су и присутни из Министарства, па су ме почаствовали да се појавим и на завршној сједници семинара.

Очито је да смо на удару страног фактора и да неке политичке потезе морамо повлачити по његовом налогу. Али не смијемо пристати да стварамо школу по налозима са стране. Више је него опасно остати на постојећој школској концепцији. Свакако, образовни систем не смије бити затворен и превише оригиналан, посебно на високошколском ступњу, али васпитна страна наше школе не смије робовати страним утицајима. Просвјетом и културом морамо кријепити своје народно биће да се одржи у времену глобализма.

Постоје свакако и добре стране наше школе. Али њој недостаје потребна издиференцираност на хоризонталном нивоу, како би програмски одговорила свакој индивидуалности, као и свим домаћим потребама, па наравно и будућности нашег народа. Њој не треба разградња, већ доградња, што не би било скупо, али би било спасоносно. И ваља јој удахнути нови дух, животност, вјеру у нашег човјека, национални оптимизам. Једна здрава национална школа, која не подразумијева само школски систем, већ заједно са њиме и адекватну културну активност – може нам сачувати будућност. Ваља вјеровати да добра школа чини људе бољим и срећнијим, а свијет љепшим. Она је наша прворазредна потреба – наш хљеб насушни. Без ње, неће нам пуно помоћи ни најбоље законодавство ни најбоље привредне реформе. Они не могу учинити човјека човјеком – али школа може. Упра-

во, њоме је једино могуће припремити човјека да осмили и изнесе друге важне реформе.

Све оно што нам је држава учинила за наше школство од првих демократских промјена (1990), а затим оних других из 2000, па до данас, представља мале реформске кораке – један напријед, а два назад. Нажалост, све смо више подложни страном фактору и питање је имамо ли снаге да будемо своји на своме?

Полазећи од тога да је школски систем важно национално питање, потрудио сам се да упознам више људи из нашег културног и педагошког миљеа са овим школским пројектом. Међутим, брзо сам се увјерио да наши људи, сем ријетких појединаца, не показују интересовање за промјене у нашем школском систему.

Захвалан сам протојереју ставрофору проф. др Димитрију М. Калезићу, који је прегледао овај мој рад, дао корисне препоруке и своје виђење постављеног проблема и његовог рјешења.

Аутор

Први дио

Само човјек учи – доживотно

*Нейресџано се њети прџедставља закон животиа.
Марија Монџесори*

Сва се бића одржавају у животу без сталног учења, сем човјека. Само он мора да учи да би опстао. И много прије постојања школа, он је учио. Заправо, он је и постао човјек кад је стекао могућност да учи. А то је било прије око два и по милиона година, када је праљчовјек користио разне предмете из природе (дрво, камен) као оруђе. Развој људског рода помјерао се по биолошким могућностима, из наше људске перспективе, врло споро, тек са видним помаком у протоку од више хиљада година. И како се човјек (врста хомо) развијао све је више стицао могућност учења. Млади су гледали како старији праве одјећу, алатке, оружје; како сакупљају плодове; како лове и припремају храну, па су и сами покушавали да овладају тим пословима. И то је била њихова школа.

Зна се да школе као институције нијесу давно настале. Њихов се настанак везује за прва писма и описмењавање људи. Наши су словенски преци добили писмо у другој половини деветог вијека и од тада постоје школе у појединим (не у свим) словенским срединама. Пролазили су вјекови, а школовање је било само за повлашћени дио друштва. У вријеме ратова и када се трпјела туђа власт, школовање се сужавало, па и коначно престајало. Додуше, има народа који су од почетка свог описмењавања стално развијали и усавршавали своје школство. А код нас је незнатан број људи био обухваћен школовањем и до краја деветнаестог вијека, посебно у женској популацији. Тек од средине прошлог стољећа сва (односно скоро сва) популација наших младих људи обухваћена је основном школом.

Технолошким развојем, школовање је постојало све масовније, разуђеније и дуготрајније. Код нас је све до средине прошлог вијека четвороразредна основна школа пружала задовољавајућа знања за обављање послова на нивоу општинске администрације. Али је већ тада технолошки развој друштва наметнуо потребу да се обавезно школовање продужи на осам година. Данас је у неким развијеним земљама свијета обавезно школовање и више од осам година, а није далеко дан да се и код нас обавезно школовање продужи на ниво елементарне квалификације. Но, и када млади људи напусте учioniце, биће у ситуацији да и даље уче, како би одговорили савременој технологији. У ствари, и док је човјек живио у припростој кућици, без књиге, штампе, радија, сретао се бар повремено са новинама којима је ваљало да овлада. Тако су педесетогодишњаци, па и они старији, искушавали неку новину, било да се ради о начину привређивања или о неком виду друштвених односа. А како се техника и технологија развијају, сви постајемо, бар у некој мјери, доживотни ђаци. И у самој људској природи постоји тежња ка напретку и узвишеном, као и откривалачка жеђ која је моторна снага за наш рад и стваралаштво. Зато је човјек доживотни неимар и трагалац за новим и бољим путевима. Он, дакле, учи доживотно. То је његова антрополошка могућност и све већа потреба.

Живот између илузија и заблуда

*Је л' истина е ово овако,
Ал' нас очи соистивене варају?
Њејош*

Човјек је рационално биће, али су му својствене и илузије и заблуде. Знатижељно дијете посматра сунце на западу и мисли да се оно „спушта“ иза неког виса на крају види-

ка. А наши су даљи преци вјеровали да се и небо ослања на висока брда па отуда у дијалектима имамо синтагму „небеска сова“.

Нијесу варке карактеристика само дјеце и наших предака, већ се од појединих обмана не можемо ослободити. Ми живимо и умиремо са разним илузијама и заблудама. Као што предмет у води изгледа мањи и другачији него ван ње, тако често правимо погрешне процјене и о неким стварима и појавама у животу. Како је наука напредовала и одгонетала многе вјековне загонетке, односно разоткривала заблуде и илузије људи, опет се јављају неке нове. Но оне не морају бити увијек опасне по нас; има и оних које нам живот чине подношљивијим. Без извјесних илузија, па и заблуда, тешко би се и живјело. Неко је, рецимо, срећан јер је постигао својим радом лагодан живот – радује се сваком јутру, сваком сусрету са пријатељима, али само што не зна да носи опасну болест од које ће већ сјутра пасти на постељу. Али оне „праве“ заблуде увијек се обију о главу, не само појединцима, већ и народу, па и човјечанству. Колико је војника на свијету у претходном вијеку повјеровало својим вођама – освајачима да се боре за „велике“ циљеве, па су и на умору вјеровали да су чинили добро убијајући оне који су им били на нишану.

Када данас прочитамо неке реченице из футуристичких програма са почетка претходног вијека, тешко да повјерујемо да су то писали школовани људи. А они нијесу били само школовани, већ су представљали елиту у свом народу. Наивно су повјеровали (јер су били у заблуди) да ће будућа индустријализација напросто створити и новог човјека који неће моћи да се ослања на културно наслеђе, па чак ни на класике. Италијански футуриста Маринети пише да је жеља његова и његових истомишљеника да „разоре“ музеје и библиотеке. А руски футуристи

истичу: „Пушкина, Достојевског, Толстоја... збацили су Пароброда садашњице...“

Ни заблуде нашег човјека нијесу биле јефтине. Иако му је велики пјесник оставио поруку: „Слатка ма-ма, но би на удицу“, она му није увијек помагала да се добро оријентише. Често га је било лако придобити да се за мале уступке окрене против комшије и брата. То исто је чинио када су му пунили главу разним обманам. Лаквјерно је повјеровао да је у праву када се обрачунавао са ближњима који другачије мисле. Тога је пуна наша историја. Додуше, није то мимоилазило ни друге, али се на нас силовито сручивало да нам је пријетило опстанку.

Неки кажу да је наша национална вишегласност, која често прелази у национални раздор, одлика нашег колективног бића па нас мора стално пратити. Ипак, успостављањем добре националне школе, коју ми већ једно стољеће немамо, обнављала би се и јачала наша национална кохезија. Таква школа би нам помогла да се лакше откачимо разних илузија и заблуда. Не смијемо ни помислити да до те обнове и јачања неће доћи.

Мјесто човјека краси

*Човек се цео развија унутар неке духовне ауре.
Марија Моншесори*

Научници се углавном слажу да је човјек настао у Африци прије неколико милиона година, да се временом развијао и ширио по осталом свијету, да је ступио на азијско тло већ прије више од милион година, а затим долази у Европу. У ствари, он је једини кичмењак који је населио сав земаљски шар. Међутим, он се није на свим странама свијета подједнако развијао у цивилизацијском смислу. Док су стари Сумери прије пет хиљада година имали пи-

смо и живјели у кућама зиданим опеком, остали свијет се склањао у својим земуницама и сојеницама и не сањајући 'слова'. Египат је такође врло стара цивилизација која је нешто касније од Сумера дошла до писма. Недавно откриће Лепенског вира говори да је и на обали Дунава постојала цивилизација старија и од Сумера, али није имала њихов културни ниво. Међутим, има научника који тврде да је и човјек Лепенског вира имао писмо (протописмо), настало између осам и шест хиљада година прије нове ере, што би било и прво писмо човјечанства. По њима, друго писмо настаје опет у долини Дунава, у неолитском насељу Винча, а у времену од прије пет хиљада година прије нове ере. Додуше, ово је на нивоу хипотезе, али нас неће изненадити да буде убрзо прихваћено у науци.

Иако се ради о сасвим различитим цивилизацијама, које су и просторно биле доста далеко једна од друге, имају нешто заједничко: настале су у долинама великих ријека, поред вода које су знале да запријете животу, изливајући се из својих корита. Заједничко је Египћанима и Сумерима што су настали у крају са богатом вегетацијом и топлим климом. И клима Лепенског вира у посљедњих десетак хиљада година није била неповољна ни нарочито другачија од данашње. Према томе, живот поред великих ријека и гдје влада релативно блажа клима, посебно је провоцирао човјекову радозналост, тјерао га је да размишља како да одговори изазовима природе. То су били и подстицаји да човјек цивилизацијски иде брже напријед, од мјеста у којима се живјело пасивније, мирније, једноличније.

И енглески културолог Арнолд Тојнби стваралаштво народа посматрао је као реаговање организма на спољне изазове, на посебне тешкоће које су тјерале човјека да проналази из њих излаз. Он, дакле, искључује биолошку надареност појединих народа. Ово би потврдио и примјер који наводи М. Монтесори из дјела „Обрасци

културе“ Рута Бенедикта. Ријеч је о остављеној дјевојчици урођеника Патагоније, коју су пронашли и одњеговали француски етнологи. Она је са 18 година била студент биологије и служила се са два европска језика. Те, како духовито закључује угледни педагог, урођеница је за 18 година свога живота превалила пут од каменог до атомског доба.

Очито је да је само мјесто живота и у далекој прошлости утицало на човјека, његов цивилизацијски развој. Тако су временом људи једног поднебља били креативнији од људи другог поднебља и краја. Другим ријечима, еволутивна зрелост људи зависила је и од мјеста боравка. Све су старовјековне културе настале у појасу благе климе и поред великих вода. Зато је сасвим очекивано да је Грчка колијевка европске културе и да су у појасу Медитерана постављени темељи најстаријим градовима Европе, па и свијета.

Средина на неки начин чини човјека. „Мјесто човјека краси“, говорили су наши стари. А да ли би Моцарт био велики музичар да као дијете није имао клавир? И данас један млади Београђанин има далеко боље прилике за школовање и свеукупно напредовање од неког сељанчета са Копаоника.

Човјечанство пулсира империјално

*Мањи пошок у виши увире
код увора своје име љуби,
а на бријеџ морски обојица.
Њепош*

Човјек је, како се често истиче, друштвено биће – дакле, биће заједнице. А заједнице су временом постојале све бројније, шире, савршеније, почев од родовске заједнице

до државе. Људима је, дакле, својствен дух заједништва, а који може попримити различите нивое и квалитете. А његов основни облик огледа се у тежњи да се повежу и зближе људи који су сродни, који се служе истим језиком, који су исте вјере и обичаја. Али заједнице које стекну извјесну предност над сусједима настоје да пренесу своју моћ на њих – да њима завладају. У овом случају дух заједништва поприма експанзионистичке црте; од духа заједништва настаје дух империјалности. Тако су и настајала царства, при чему се унутар њих постепено многе цивилизације и културе бришу. Међутим, и империјалне силе, законима вјечите друштвене динамике, временом нестају, али увијек остављају трагове о некадашњем постојању. А престанком било које империје не престаје империјални дух људи. Човјечанство већ одавно пулсира империјално; увијек су неке заједнице у империјалном успону. Оне најчешће постају и носиоци развоја људске културе.

Све до античких империја постојало је такоређи безброј цивилизација на Земљи, које, у већини случајева, нијесу знале једна за другу. А даљим развојем саобраћаја и ратне технике омогућено је и стварање великих империја у које су укључене и новооткривене земље. Тако су освајачи потискивали и истребљивали аутохтоно становништво и добијали нови простор за себе.

Империјални дух хоће да влада и да посједује материјална добра, па чак и људе, и не могу бити пожељни они који се бар на неки начин не могу употријебити.

Ваља рећи и то да су често освајачи изграђивали и напредније друштвене односе на новозапосједнутој територији него што су били прије њих. Дакле, не може се рећи ни извјесна цивилизаторска мисија појединих освајача. То се с правом приписивало античким Грцима, али не и Османлијама.

Дух заједништва са извјесном империјалном тежњом створио је скоро све западноевропске земље. Њемачка је створена од сродних германских народа, Алмана, Шваба, Саса, Бавараца и других. Али су у њемачку заједницу ушли и Пруси, који нијесу Германи, бар поријеклом, већ су од Балта, односно балтичких народа, који су били сродници Словена. Да не говоримо о Лужичким Србима и маси других Словена који су се временом германизовали и трајно придружили Њемцима. Аустријанци су мјешавина Словена и Германа, а најсроднији су са Баварцима. Одвојили су се државно и национално од Њемаца, али не и културно. Италија је такође настала од разнородног античког свијета, романизованог у вријеме моћи Рима.

Почетком двадесетог вијека имамо прве велике групације империјалних земаља које склапају војне савезе ради подјеле свјетских добара. Тако долази до Првог свјетског рата, а двије деценије послје њега долази до још већег свјетског крвопролића – Другог свјетског рата. Америка није била пасивна у овим крвопролићима, али је не само сачувала своја материјална добра, већ је успјела и да повећа своју производњу. Тако је она из Другог свјетског рата изашла као вишеструки побједник, а прије свега привредни и економски. Њени су аналитичари утврдили 1948. да је САД велесила која посједује око 50% светског богатства, а има свега 6,3% светског становништва. Зато и убрзано ради да контролише и усмјерава привредне и политичке токове на планети Земљи. Одмах послје Другог свјетског рата оснива снажну обавјештајну службу (ЦИА), па војни савез са европским капиталистичким земаљама (НАТО), као и разне међународне организације које успијева да контролише. Истовремено постаје водећа сила свијета у развоју науке и технике. Већ крајем деведесетих прошлог вијека постаје глобална сила, посебно када је успјела да демонтира Варшавски

пакт и Совјетски Савез. Успјела је да уситни и мање или више потчини себи све словенске државе, а од некадашње Југославије, настало је шест државица, а чак је на путу и седма и то очишћена од домицилних Срба.

Данас империјални дух 'американизма' поприма глобалне размјере. Он пријети новим ратовима, материјалним искоришћавањима цијеле планете, убрзаном асимилацијом малобројних нација. Ми смо на удару оркана глобализма, а наша је одбрана и пут у будућност здрава национална школа.

Пред новом империјом Однорођивање људи наметањем страног језика

*Бишка за слободу никада није завршена.
Ноам Чомски*

Однорођивање људи старо је колико и сам човјек. Али је оно попримило видљивије размјере ширењем античке Грчке, а затим Рима. Романизацијом су нестали (асимиловани) многи стари народи Балкана.

Однорођивање неког народа или пак појединих његових група и појединаца обавља се, како је познато, наметањем њима туђих обичаја, при чему губе своје. Ако неки народ или пак његов дио изгуби своје обичаје, вјеру и језик, прихватајући туђе, ријеч је о потпуном однорођивању, односно асимилацији. Самим губљењем свога језика, усвајањем туђег, закорачује се на простор потпуног однорођивања. Једино су Јевреји успјели, расути по свијету, да очувају своје народно име и када многи од њих не знају свој национални језик већ се служе језиком другог народа.

И нововјековне империје, Венеција, Турска, Аустроугарска, такође су превјеравањем и наметањем

својих језика асимиловале доста словенског свијета на Балкану и у средњем Подунављу. Илустративан је примјер великог словеначког националног пјесника Прешерна. Он је своје велико дјело „Сонетни вијенац“ посветио својој сународници и великој љубави, а она, већ германизована, није ни знала словеначки језик, нити је марила за националног пјесника Словенаца. А Иван Цанкар, други велики национални књижевник овог народа, јадао се почетком двадесетог вијека да ће се за наредна два вијека сви Словенци германизовати.

Страх словеначких националиста да ће у Аустроугарској ишчезнути као народ био им је од користи у југословенској заједници, када су се језички, културно и политички изграђивали на Прешерновим националним поставкама, што их може одбранили од Цанкарових слутњи. Они не журе да уведу енглески језик као предмет основцима, па иако су закорачили у евроатлантске интеграције.

Иако су и Срби дуго живјели у страним империјама, нијесу имали страх од губљења свога језика у њима. Јер, они би се и са преласком у ислам или у римокатоличанство и даље служили својим језиком, дакле српским. Чак је на Порти, поред турског, арапског и грчког, још само српски био службени језик.

Немајући страх од асимилације, српска граматичка школа од Вука па наовамо, била је благонаклона према позајмљеницама. Зато се није ни трудила да прави такозване калкове, дакле да страну ријеч „преведе“ на српски, или да умјесто ње пронађе домаћу ријеч, ковану, већ је узимала туђицу. А Хрвати су, поред калкова, такође користили позајмљенице. Али су то биле ријечи из славистичког ареала, претежно из чешког језика (бохемизми), па се и нијесу осјећале као туђице. Вук је, боље се против славеносрпског језика, био строг према

славенизмима, за разлику од турцизама, које је без ограничења прихватао.

Ако Вук није имао страха за српски језик од позајмљеница (туђица) па је прихватио, на примјер, имена мјесеци по римском језичком наслеђу а не словенском, што су урадили и Руси (али не и Хрвати), то не значи да је језичка отвореност према страним језицима у свим приликама оправдана.

У новије вријеме имамо експанзију енглеског језика на наш културни простор. Зато више немамо оправдања за такву језичку отвореност – хитање у сусрет једном страном језику. Ненормално је да нам се и четворогодишња дјеца у вртићима упознају са енглеским кад још не могу да артикулишу ни многе ријечи свог матерњег језика!? То је, разумије се, дио културне стратегије страног фактора. Морамо што прије да се одредимо према томе – како одговара нашој будућности.

Нова Вавилонска кула

*У свему што радиш меру сачувати знај.
Хесиод*

Библијска прича каже да се Вавилонска кула није могла завршити јер су мајстори припадали разним народима, па пошто су се служили само својим матерњим језиком, нијесу се могли споразумјети да посао приведу крају. Све актуелнији глобализам, чији је епицентар Америка, шири се читавим свијетом („и милом и силом“), настојећи такорећи да и до неба дође, попут библијске Вавилонске куле. Само што глобалисти „знају за јадац“, па мајстори и бројни аргети њихове Вавилонске куле служе се само једним језиком – енглеским. Чује се и мишљење да ће пред експанзијом енглеског језика, који поприма улогу

латинског у средњем вијеку, остали живи језици Европе постати регионални дијалекти, народни говори – уколико сасвим не ишчезну из говорне употребе.

Срби су, углавном, напуштали свој народ уколико би напустили православље. Чак под утицајем марксизма и са атеистичким васпитањем, многи етнички Срби у Црној Гори и Македонији не носе национално име својих предака, већ се национално изјашњавају на основу свог држављанства (Црногорац, Македонац).

И у својој земљи Србији Србима није најбоља прилика да очувају своје етничке одлике на дужи рок. Умјесно се запитати да ли ће у Београду или у Крагујевцу пословни језик бити српски кроз педесетак година. Ми вјерујемо да хоће, али истовремено морамо бити свјесни опасности која му пријети.

Од око 6.000 живих језика у свијету, из дана у дан, понеки од њих нестаје из говорне употребе. У ствари, предвиђа се да до краја овог вијека не може „преживјети“ више од 2.000 језика на свијету. Можда ће неко рећи да код нас нема разлога за страх ове врсте. Али се већ неко вријеме многи конкурси (илити тендери), па разни уговори у српским земљама пишу на енглеском језику. Ових ће примјера кроз десетак година бити ко зна колико. Па ваљда је и већини наших грађана познато да страни језик (енглески) чека нашу дјецу већ у вртићу, а да је од првог основне редован предмет. А овако рано увођење страног језика има за циљ не само да се сва популација у перспективи служи њиме, већ и да се путем језика утиче на само биће људи. И сада сретамо првачиће у нашој средини да знају напамет неке дјечје пјесмице на енглеском језику, што домаћа штампа са похвалом истиче. А учити напамет избор из своје поезије у нашој школи одавно није „тренд“.

Свака озбиљна држава води рачуна о чистоти и будућности свога језика. Наше комшије смјело закорачују

у евроатлантске интеграције, а не хвата их лудило масовног учења енглеског језика. А зашто то и ми не чинимо?

Истичући потребу чувања свога језика и писма и стварања на истом, ваља поклонити и дужну пажњу да српски језик развије потребне језичке могућности за изражавање савремене науке и уопште модерног живота. Подсјетимо се да је Вук доказао језичке могућности српског народног језика што је на њ превео Библију, а то су многи сматрали немогућим. Није ни данас немогуће да се на српском језику изрази било која област савремене науке – али то неће доћи само. Ваља добро притећи опанке.

У свјетске интеграције ваља ићи, али са собом – са својом школом, школом која ће нам улисти пољуљано самопоуздање.

Вавилонска кула глобализма неће дотакнути небо нити ће развластити Бога.

Запљуснути националним потопом

*„... удар нађе искру у камену,
без њега би у кам очајала.“*

Њеџош

Данас се највише хвале својом демократијом и настојањем да се поштују људска права они који се тога најмање држе, заправо они који своју моћ и силу шире на друге. Они су спремни, кад им налажу интереси, да окриве оне који трпе насиље, а да насилнике уздижу као борце за развој демократије.

Зна се да је панславизам стајао на путу ширења Аустроугарске, која је на разне начине спутавала ту идеју. Зато јој је сметала јака Србија на Балкану, па је пропагандом истицала такозвани „српски хегемонизам“. Ову

у синтагму користили касније и комунисти у Краљевини Југославији, настојећи да супротставе остале народе Краљевине Србима и изазову, како су они мислили – револуцију у земљи. По трећи пут се ова синтагма истицала у Социјалистичкој Југославији од стране појединих националних представника који су настојали да њихов национ буде у што бољој позицији, прижељкујући распад Југославије и своје осамостаљење, а чему је кумовао и страни фактор.

Очито је да се на појединим „тачкама“ глобуса друштвене прилике брзо, па и убрзано мијењају. То није случај са Швајцарском или Финском, али јесте са Србијом, као и са осталим српским земљама. Наше мјесто у међународној заједници од прије пола вијека (1960) и данас скоро да нема ништа заједничко. Сва је прилика да ће се ова „динамика“ наставити. Зато је велико питање у каквој ћемо позицији као народ бити кроз само пола стољећа (2060). Хоће ли тада Срби бити народ-нација у својим националним државама? Или ће бити национална мањина у другим (туђим) националним државама? И како год буде, никога не треба да кривимо, сем саме себе. Јер не зависи само од других шта ће бити са неким народом, већ и од њега, његове снаге да одговори ударима споља и изнутра. То важи, разумије се, и за нас. Те, ако нијесмо спремни да принесемо вриједни жртву на олтар свога опстанка, небо неће плакати за нама.

Иако људима није дато да знају шта ће се у будућности догодити, они морају да буду стално окренути сјутрашњици. Односно, треба да имају стратешки план и да стално на њему раде. Ми то немамо, па се понашамо од ситуације до ситуације – довијамо се, измичемо од себе и губимо снагу. Али се стратегија не може правити без националне школе – полазне станице у будућност.

Сасвим је очекивано и разумљиво да моћни шире своју моћ на разне начине, па чак и путем свог језика.

Али се не треба плашити страних језика у лингвистичком смислу, већ у етничком, па и етичком. И само је потребно одмјерити кад током узраста ученика почети са страним језицима и којим. Већ смо рекли да данас наши првачићи течно рецитују пјесмице на енглеском, јер су неке научили и у вртићима, а тешко да се који од њих сјећа и неког стиха нашег Змаја. Бројни „бранитељи“ овог феномена истичу да је енглески језик „функционалне писмености“. Па иако јесте, ваља му одмјерити простор у нашој школи, култури и јавном животу. Не можемо дозволити да нам било који школски предмет закрчи пут према нашој националној школи. Наравно, сваки је родитељ слободан да потражи учитеље и своје петогодишњем дјетету, па и млађем, за страни језик, музику, спорт, шах... Али то држава која зна шта ради – не ради.

Ово је понајмање лингвистичко питање, а понајвише политичко. А у оном крајњем циљу – антрополошко. Са страним језиком, који се учи такорећи од колијевке код нас, продире и туђи васпитни утицај, почиње да се мијења биће нашег човјека, његов поглед на свијет (Weltanschauung). Кратко речено: долази до однарођивања наших људи – утапања у туђе културне и политичке воде.

Наше је друштво дошло у трагикомичну ситуацију. Формално слободна и суверена Србија, није ни једно ни друго. принуђена је да се понаша по страном диктату. И наша се школа са стране контролише и идеолошки усмјерава. Али се не смијемо заваравати и препуштати токовима страног фактора, бар у домену културе. Код нас се већ сјутра може очекивати да ће нам се предочавати и неке интервенције у школским програмима. Наравно, то би била наводна „осавремењавања“ програмске материје („да се Власи не досјете“), а, у ствари, ићи ће се на то да се програми редуцирају на уштрб националних програмских тема. Ради тога је уведен и предмет грађанско васпитање. То је једна од застава глобализма у нашем васпи-

тању младих. Не припрема их да буду своји на своме, већ наводно толерантни, прије свега према токовима глобализације и однарођивања народа. Овим је и онако конфликтна ситуација у учионици постала још заоштренија. Није безазлено ни случајно што имамо и наставнике који су у разним невладиним организацијама, плаћеним од стране иноземних центара. Има и оних који под утицајем њихове пропаганде дијеле њихова мишљења. Ми смо, та-корећи, пред националним потопом. Сад нам ваља пронаћи спасоносну арку. А то је наша реформисана школа, озарена националним оптимизмом.

Око панславизма

*Еол бјеше брза крила
раширио распретретио
да се брже сџану с браћом
једнородном Славјанима.
Њејош*

Код нас тек понеки средњошколци знају шта означава ријеч славистика, док им германистика или романистика нијесу непознанице. Ученици све мање читају и већина гледа да из српског језика и књижевности како-тако задовољи. Мали је број оних који из овог предмета настоје да имају одличне оцјене. Са енглеским језиком је сасвим друкчије: већина има високе оцјене, а није мали број ни оних који, поред редовне наставе из овог предмета, узимају (плаћају) и додатне часове. Ова пасивност према предмету који је оличење свога бића, а активност према једном страном језику, говори о нашем положају у свијету, а наравно и о нама. Отуда је славистика непозната ријеч нашој средњошколској популацији.

Још више од славистике подлегла је заборау њој сродна ријеч – панславизам. Лингвистичке основе овом појму поставили су Ђирило и Методије старословенским језиком, првом књижевном језику свих словенских народа. Они вјероватно нијесу користили ријеч панславизам, али је она неодвојива од њихове мисије. Методије је и од стране папе рукоположен за првог словенског архиепископа. И до краја средњег вијека словенски народи су осјећали своју међусобну блискост. Дукљанско-зетски краљ Михаило шаље свога сина Бодина (друга пол. 11. в.) да помогне македонским Словенима да се ослободе Византије, а они га проглашавају за свога цара. Дају му, у ствари, титулу својих ранијих велможа, бугарских царева, јер су га и прихватили као свога племеника.

Панславизам се као ријеч прати у разним текстовима од дванаестог вијека; налазимо га из тог времена у Несторовој хроници. Љетопис попа Дукљанина, такође из дванаестог вијека, прожет је у извјесној мјери идејом панславизма. Јављају се и писци у 14. и 15. вијеку који припадају истовремено разним словенским књижевностима, односно само једној, општесловенској. У томе је најдаље отишао Григорије Цамблук, рођен и школован у Бугарској, а касније постао игуман Дечана, па писац биографије Стефана Дечанског, да би умро као кијевски митрополит 1420. Константин Филозоф је Бугарин по рођењу и познати српски средњовјековни писац, биограф Стефана Лазаревића, а писао је своје књиге на српско-словенском или чак на српско-бугарскословенском језику. Дубровник је имао угледне панслависте већ од петнаестог, шеснаестог вијека, какав је био и Мавро Орбин са својим „Краљевством Словина“, а касније пјесник „Османа“ Иван Гундулић. Хрват из Карловца Јурај Крижанић заносио се да културно обједини Словене под вођством Руса. Неки сматрају да је овај учени Словен био човјек Рима, па је зато доспио у Сибир, одакле се избавио и сти-

гао до Пољске. Погинуо је у војсци Собејског бранећи Беч (1683) од Турака.

Србе Војвођане осамнаестог вијека јачао је не само дух православља, већ и панславизма, да се одрже у својој вјери и у свом народу. Дуже вријеме нијесу имали своје учитеље ни своје штампане књиге, па су им у помоћ прискочили руски учитељи да се школују и одупиру унијаћењу. Тада су Срби и званично увели рускословенски језик у богослужење, који су они сматрали својим богослужбеним језиком. Књиге су писали славеносрпским језиком, односно мјешавином руског и српског народног језика.

И данас су Срби, не само они у дијаспори, дошли у сличну ситуацију однорођивања као некада Срби у Јужној Угарској. Зато су им сада потребне што присније културне везе са словенским свијетом, посебно са православним Русима. Са њима су постојале наше непрекидне духовне везе већ од времена Светог Саве. Ми припадамо ареалу *Slavia Orthodoxa*, јер нам је то мјесто под сунцем. Српско-руске везе су наша традиција, рука помоћ и сјај нашег идентитета.

Деветнаести вијек није угасио панславизам, већ је дао нове панслависте. Словак Јан Херкељ смјело се залагао за идеју општесловенског језика, коју је образложио у свом дјелу „*Elementa Universalis Linguae Slavicae*“ (1826). Илирски покрет са средине деветнаестог вијека имао је у себи клице панславизма. Постојали су и панславистички скупови, а на једном од њих учествује и Вук Карацић (Праг, 1848). Било их је и у другој половини деветнаестог вијека (Петроград, Москва). Један свесловенски скуп одржан је у Москви у вријеме Другог свјетског рата (1944), па убрзо и у Београду, 1946. Посљедњи скуп са свесловенским предзнацима одржан је у Прагу 1948. године.

Идеја панславизма је била на путу германских, угарских и турских освајања, па су зато освајачи користили сва средства да затиру све што њоме зрачи. Другим

ријечима, панславизам, идеја заснована на културном повезивању и зближавању словенских народа, сучелила се са империјалним духовима Запада. Тако су јој се стално, некад мање некад више, затварали путеви.

Нема више панславистичких идеја, али постоје непријатељи панславизма. Глобализам је докрајчио и онако танке међусловенске везе. Подлијежући његовим токовима, могли би се брзо асимилovati сви малобројнији словенски народи. Срби ће преживјети глобалистичке „чистке“ његовањем свога културног сјаја – једне од буктиња славистичке и панславистичке свјетлости и у њиховом широком огњишту.

Повјесница о генију

„... у великим народима генију се њ'ездо вије...“

Њеџош

Мјесто живљења људи има везе са њиховим просперитетом, али се ипак тиме не даје одговор на питање развоја и напретка неке цивилизације. Не лежи у самом мјесту, дакле топосу, одговор на степен културе неких цивилизација у прошлости. Постоји и у самом народу (било којем) нека снага опстанка, потенцијал за развој и технолошко и друштвено напредовање. Прилика је да тај потенцијал (назовимо га народним генијем) није код свих у истој мјери концентрисан.

Иначе ријеч геније у прошлости је имала различита значења, али је увијек означавала неке непролазне вриједности. За неке античке народе овим именом су се означавала нека божанства, као и духовна снага човјека која и по смрти не нестаје. Већ одавно је уобичајено да се овим именом означи појединац који је оставио веома корисно дјело за свој народ па и за човјечанство.

Питање настанка генијалних људи је веома сложено и не може се свести само на нечију врхунску интелигенцију. Она се свакако подразумијева али није довољан услов генијалности.

Ми сматрамо да се геније не може родити у народу ако већ у том самом народном бићу не постоји потенцијал за њега. Сагласно овоме, народ даје геније сличне себи, а не неке које не би имали са њиме сличности. Геније није само симболичка ознака народа коме припада већ и његова историјска и ментална слика, као и антиципација његове будућности.

У сваком су народу постојали мање или више генијални умови. У далекој прошлости иза генија је остајало његово дјело као својина народа коме је припадао, а потом и човјечанства, али му се није могло сачувати и лично име. Рекли смо да су Сумери први пронашли писмо. Разумије се, то није било дјело читавог народа, па чак ни групе људи. Неко је ипак био први који је осмислио писмо и тај вид комуникације, а то је био неко од генија тог народа. И онај који је пронашао точак, и тиме отворио револуционаран пут у развоју технике, био је геније. То исто важи и за оног који је одредио временски циклус од седам дана, дакле седмицу, која је као временска мјера прихваћена у свијету. Неки непознати градитељ се први сјетио да зида сводове и куполе, па се његов изум ширио свијетом.

Генији су, дакле, напросто подизали цивилизацијски и културни ниво свог народа, па би потом њихово дјело постало и својина човјечанства. А ако би се у неком заосталом народу родио генијалан човјек, да ли би он могао покренути цивилизацијски напријед своје сународнике? Он то може само у оној мјери у којој су они спремни да прихвате напредак, а не у оној коју би он могао да им пружи. Ако би неко данас упутио и читаву чету мисионара да у неко домородачко племе остварује просвјетитељску мисију, не би пуно помјерили ствари напријед. Ваља

бити и изнутра, из свог бића, спреман за цивилизацијски напредак.

Може се размишљати и о томе колико је трајна унутрашња снага једног народа коју ми називамо генијем. Сва је прилика да она једном заувјек није дата. Постоје мишљења да и народи, попут појединаца, имају свој настанак, па своје дјетињство, младост, зрело доба, старост и на крају ишчезавају. Ово мишљење не треба доказивати ни оспоравати. Ипак, ваља вјеровати у себе, у виталност свога народа, у свој национални геније. То својство се може у неку руку потхрањивати, гајити, уколико смо свјесни шта нам оно за будућност значи. У ствари, и појединци који воде рачуна о себи, свом здрављу, најчешће надживе оне који то не чине. Сигурно је да уколико се неким путем есенцијална супстанца неког народа смањи, а у најгорем случају и ишчезне, са њоме нестаје и самог тог народа.

Ми, у ствари, вјерујемо да је школа на страни генија. Заправо, добра национална школа потхрањује укупну креативност свога народа и јача његове кохезине везе. И супротно овоме, лоша школа ствара националну пустињу и отежава појаву генија. Односно, и када се он појави, придружиће се дјелимично или потпуно другој култури, оној која му омогућава креацију.

Геније је израз духовне снаге народа коме припада.

Српски геније

*Зна Душана родић Срџка, зна дојићи Обилиће...
Њејош*

Бројан словенски свијет је и почетком средњег вијека, када су медитеранске империје иза себе оставиле вјекове, живио у такозваном „златном добу“ друштва, дакле у родовско-племенским заједницама. Своје прве државе организовао је нешто касније и под извјесним утицајем

других народа. Али утицај са стране није ишао на уштрб словенског генија, већ у његову корист. Идеја моравског кнеза Растислава да се његова кнежина описмени на свом језику постала је општесловенско питање. Али, да ли би дошло до остварења идеје једног вазалног кнеза да словенски свијет није био спреман да прихвати ту идеју? Наравно да не би! Зато су могли Грци, браћа Ћирило и Методије, као и њихови ученици, обожити и описменити један бројан народ, не само што су сами учитељи имали светачко свијетло у себи, већ што је и тај народ препознао то свијетло и позитивно се одредио према њему.

Срби су стари народ. То значи да су и наши далеки преци имали унутрашњу снагу опстанка. Отуда и даље трајемо и трајаћемо.

Наши су преци прошли кроз ћирилометодијевску школу, школу свог обожења, која је око два вијека носила јединствен лингвистички печат, да би потом, у дванаестом вијеку, старословенски језик добио и зачетке нових словенских језика. Од тада се може говорити и о српско-словенском језику.

Дванаести вијек и јесте вријеме када се сасвим јасно препознају словенски народи, када стварају покретна и непокретна културна добра са доста народне препознатљивости. То је вријеме када се јасно препознаје и српски геније.

Врела српског генија су одувијек била на развођу, па је повремено било и њихових отискивања у стране токове, али се ипак сачувао његов народни и национални слив. Генијалност има обједињавајућу снагу па тако и држи људе у заједници, указујући им пут у будућност. Врела српске генијалности су се претакала у све оне народне прваке који су му отварали перспективу опстанка.

Све српске вође до Немање, и поред тога што су носили собом српску народну мисију, нијесу пред свијетом могли убједљиво да изађу из словенског и јужнословен-

ског етноса. Њих сусједи подједнако сматрају и Србима и Словенима. А са појавом Повеље Кулина бана, Мирослављевог јеванђеља, Студенице, Хиландара, уздиже се српска култура, препознатљива као израз српског генија.

Геније се увијек у једном етносу јавља на почетку његове мисионарске улоге у заједници других народа. Али испред сваког генија постоји дуг пут уздицања и потврђивања његовог народа да слиједи одабрани пут. Тако се и Свети Сава Српски јавио послије вишевековне борбе Срба да се уздигну на културну сцену свијета и, наравно, послије великог броја његових генијалних прегалаца да свој народ придруже заједници културних народа човјечанства. Сава Немањић је успоставио све потребне институције Србима без којих они не би имали потпуни национални, државни и културни профил. А и народ је већ у себи имао снагу да носи све те институте и да се укључи у културну заједницу народа свијета.

Има и оних који се плаше српског генија. Такви су ставили на ломачу нашег Светитеља. Хтјели су да убију Бога у нама. То зло није престало. Оно се понавља у различитим облицима чим позаборавимо на свога генија.

Вријеме генија није прошлост. Генији су анђели чувари свога народа – његова унутрашња снага. Срби зацјелило и данас имају ту снагу. Она се препознаје у подвизи ма појединаца. Они су одсјај нашег народног генија.

Странац или сувишан човјек

Понашање је оиљедало у којем свак свој лик показује.

Геше

Данас нема битније разлике у ритму живота нашег Београда и рецимо Беча. У ствари, сви градови Европе, па у доброј мјери и свијета, пулсирају на сличан начин. Ујутро се воде најмлађи у јаслице, забавиште; ђацима почиње настава, а одраслима посао. У предвечерњим часови-

ма породица се сабира у свом дому, често најдуже испред ТВ екрана.

Такође се може говорити о сличности у васпитању младих широм Европе, а донекле и у осталим земљама такозване западне цивилизације. На овом широком простору новорођенчад се све мање хране мајчиним млијekom и све мање се уљуљукују на мајчиним грудима и у њеним рукама. Обично са навршеном годином дана свога живота дијете је добар дио дана ван породичног дома, у јаслицама, под контролом његоватељица. У ствари, и све док не крене у школу, њиме се дневно по више сати и ван свога дома баве његоватељице, васпитачи, а када дође кући чека га телевизијски програм сумњиве вриједности. Али је њему тај програм забаван и ослобађа га оне напетости коју је стекло боравећи у јаслама, вртићу. Овдје телевизија привидно има терапеутску моћ, смирује га и задовољава, али га она удаљава од своје суштине, од родитеља и живе ријечи.

Са шест-седам година почиње школа и обавезе да се савлада градиво: писмо, читање, рачунање итд. Тада отпочињу и дружења послије часова, на игралиштима и спортским теренима, на забавама које родитељи све мање могу да прате. Телевизија постаје све више омиљени медиј па се некада сједи дуже увече да се одгледа омиљени серијал. Почиње интересовање за компјутере и компјутерске игрице, а само ријетки појединци читају књиге.

Како се одраста, интересовања су све већа, прохтјеви такође. Са дванаестак година, па и раније, посједују се и мобилни телефони који пружају „нову“ забаву. И како се млади човјек окружује савременим апаратима, тако се удаљава од породичне заједнице, живе ријечи родитеља и ближњих, као и књиге. И родитељи најчешће подилазе жељама свога јединчета па му сваки добар гест награђују скупочјеним стварима. Тако се дијете васпитава да поступа добро док то неко награђује, а не зато да се усавршава

да тежи добру и љепоти. Ни у породицама са двоје дјеце не његује се узајамност, упућеност једнога на друго, већ ако родитељ једноме нешто купи, мора и другоме. Дијете више ништа ни са киме не дијели. Родитељи су све мање родитељи-васпитачи, а све више родитељи-услужитељи-сервисери који омогућавају испуњење разних прохтјева своје дјеце. А када не могу да испуне поједине прохтјеве своје дјеце, чека их сукоб са њима.

У наведеним околностима родитељи лако изгубе очекивано поштовање од стране свог дјетета, а слично пролазе и наставници пред својим ученицима. Млади човјек већ не може да схвати да га учи онај (наставник) који живи скромно – да не кажемо сиромашно, што је ближе истини.

Од четрнаесте до шеснаесте године живота креће важно престојавање у животу младих људи. Свако иде својим путем, а путева је пуно. Не тако велики број пронађе себе и срећно корача кроз живот, али је велики број оних који неће наћи себе ни у школи, ни на послу, ни у друштву. У свему томе школа не може бити по страни од судбине младости једне земље. Она је ту, поред свог основног задатка да образује и да васпитава – и да учи младе људе како ваља живјети.

Овај ритам живота и ово васпитање удаљавају човјека од човјека, а између родитеља и дјеце изграђују се односи више на бази интереса него на породичној хармонији која почива на љубави и поштовању. Тако се развија човјек који не види себе међу људима, пријатељима. Он их практично и нема. Нема их ни кад стекне велики новац, што му је животни сан. И када њиме „прокрчи“ пут до људи до којих му је стало, та везе није спонтана и пријатељска, већ интересна. Зато је он и са новцем – сам. Он је и самом себи странац. Странац или сувишан човјек?!

Тражећи ослобођење од окова савременог отуђења, мора се поћи од школе и њеног мјеста у друштву. Добра школа је она која нас учи како ваља живјети.

О аутору

Момчило Мићовић је рођен 1945. године у Приградини, селу никшићког краја. Школовање је почео у завичајној варошици Велимљу, а наставио у Билећи, Никшићу и Београду, гдје је дипломирао на Филолошком факултету.

Почео је да ради као учитељ у селима Никшића (Дубочке, Каменско), а затим ради као наставник српског језика у Хан-Пијеску. У Београду је предавао одбрану и заштиту (као резервни официр) ученицима Девете београдске гимназије, а у Њемачкој националну групу предмета дјечи југословенских држављана. У Школи за бродарство у Београду предавао је српски језик и књижевност до пензионисања, септембар, 2010.

Мићовић вјерује да добра школа може учинити човјека бољим и срећнијим – заједницу хуманијом, а свијет љепшим. Зато је и као млад професор био критички расположен према нашој школи јер је сматрао да она није на прави начин примјерена човјеку ни његовим потребама, те га не може чинити бољим ни свијет љепшим. Она је и даље код нас – по његовом мишљењу – не само непримјерена човеку и његовим потребама, већ и дезинтегративни друштвени фактор.

Ова студија, „*Школа и рејорога*“, настала је из истоимене ауторове концепције школе, коју је промовисао у Педагошком покрету Југославије крајем прошлог стољећа.

Бавећи се наставом и педагошким радом Мићовић је објелоданио и више својих прилога из области културе у дневној штампи и периодици. У Њемачкој је био дописник иностраног издања загребачког „Вјесника“. Тамо је основао и једно удружење пјесника (Хамелн, 1981), Радник-пјесник у туђини, које је преживјело распад Југославије. Аутор је више одредница Лексикона новинарства

(Београд, 1979) и Српске енциклопедије (Београд, 2008). Објавио је и монографију школе у којој је преко двије деценије радио – „Школа за бродарство“ (2006).

Момчило Мићовић се бави и историјским и етнолошким проучавањима свога завичаја. Објавио је хронику свога братства, *Мићовићи из Бањана*, као и монографију родног села – *Приградина у времену и простору*. Заступљен је у *Лексикону писаца просвјетних радника*, Београд, Партенон, 2001.

Садржај

Предговор	3
Први дио	
Само човјек учи – доживотно	7
Живот између илузија и заблуда	8
Мјесто човјека краси	10
Човјечанство пулсира империјално	12
Пред новом империјом	
Однорођивање људи наметањем страног језика.	15
Нова Вавилонска кула.	17
Заплуснути националним потопом	19
Око панславизма.	22
Повјесница о генију	25
Српски геније.	27
Странац или сувишан човјек	29
Други дио	
Друштво и школа.	33
Развијени имају разуђено школство	35
Школа на утопистичким основама	37
Реформе које то нијесу	39
Школа према зачељу.	41
Добре стране наше традиционалне школе.	43
Тражимо сопствени пут	
Школа која јача човјека и заједницу.	45
Школа која човјека управља према срећи	47
Школовање за потребе своје земље	50
Трећи дио	
На путу реформе наше школе	
Цвијет и кутија.	53
Основна школа – учионица за све.	55
Школа креативног учења, дружења и радости.	57
Страни језик у оквиру додатне наставе	59
Обавезно школовање – ниже школе	61
Оцјена одређује школу.	63
Обавезна школа траје дупло дуже од основне.	65
Средње школе - гимназије	66

Средње стручне школе	67
Средње школе примијењених струка Занати – квалификације	68
Школовање даровите дјеце	70
Институт за даровите	73
Можда ће неко бити Пушкин	76
Школе комплементарног карактера	79
Школовање дјеце наших људи у дијаспори	80
Школовање на високим школама	83
Уџбеник који се воли	86
Начелно о програму књижевности и језика	88

Четврти дио

Разни педагошки изазови Интравертно дијете	93
Размажено јединче	95
Асоцијални типови	98
Васпитањем до љепшег свијета У породичном дому	100
Васпитање у складу са изазовима времена	102
Васпитање на националним тековинама	104
Потреба за новим предметом – културологија	104
Од национализма до космополитизма	106
Религија у васпитању младих Из личног искуства	108
Религија јача, уравнотежује и пружа оптимизам	111
Без етике нема доброг васпитања	113
Дух човјекољубља	116
Његовање природне средине	118
Човјек се ослања на човјека	120
Пут до педагога је за одабране	122
Напредовање и оцјењивање педагога	127
Доситејевско лице	129
Закључак – школа живота	131
Из наше повјеснице	135
Наш језик јуче и данас	135
Старословенски и његове рецензије	135
Српскословенски и српски народни језик	135
Српске штампарије	136
„Српски начин“ пјевања	137

Српски језик на Порти	138
Црквеноруски и славеносрпски језик	139
За и против Вука	140
Преименовање српског језика	141
Српски језик је отворен према страним језицима	144
Српски језик у дијаспори	146
Брига за српски језик	148
Монографија Подврха и повјесница Полимља	150
Тесла је свјетлост	157
Мелодрама од читанке	164
О „Речи аутора“	164
О реформи, узредно	164
О укусу аутора	165
О знању аутора	166
Школа тражи истину	168
Озбиљан пројект	170
О аутору	173

Библиотека Знакови

Момчило Мићовић
Школа препорода

Издавач
НК Јасен,
Дечанска 12/II, Београд
jasenbook@gmail.com
www.ikjasen.com

За издавача
Војо Станишић

Лектура и коректура
Васка Лаловић

Корице
Мирко Толић

Припрема за штампу
Драган Џаковић

www.ijer.in.com

IJER